

ЦЕРКОВНА СТАРОВИНА

УДК 94 (477)

Тетяна Миколайко

ІСТОРІЯ, ОСОБЛИВОСТІ АРХІТЕКТУРИ ТА РЕСТАВРАЦІЇ ДЗВІНИЦІ ТРОЇЦЬКО-ІЛЛІНСЬКОГО МОНАСТИРЯ

У статті йдеться про історію будівництва дзвіниці Троїцько-Іллінського монастиря у Чернігові, характеризуються її архітектурні особливості та подано історію ремонтів і реставрації в різні часи.

Ключові слова: Троїцько-Іллінський монастир, дзвіниця, архітектура, реставрація, Чернігівська міжобласна спеціальна науково-реставраційна виробнича майстерня № 3.

«Після соборного храму Свят. Трійці, за архітектурою, найчудовіша споруда – дзвіниця»¹, – так писав про цю висотну домінанту Троїцько-Іллінського монастиря Ф. Гумілевський. Вона збудована у другій половині XVIII ст. в стилі бароко невідомим архітектором. Первинно дзвіниця слугувала своєрідним орієнтиром для подорожніх, згодом утратила утилітарне призначення, отримала виключно культову функцію. Нині вона є невіддільною мистецькою пам'яткою доби, художньою окрасою міста над Десною.

Архівних документів з питання будівництва та ремонту дзвіниці Троїцько-Іллінського монастиря до першої половини XVIII ст. не збереглося. Розрізнена, часткова інформація міститься у працях краєзнавців та істориків Чернігова XIX–XX ст. Ф. Гумілевського², М. Маркова³, О. Єфимова⁴, С. Барана-Бутовича⁵, Г. Логвіна⁶ та інших.

Мета статті – уточнити та доповнити відомості про час будівництва пам'ятки архітектури XVIII ст. – дзвіниці Троїцько-Іллінського монастиря, висвітлити проведені реставрації в різні часи, а також схарактеризувати архітектурні особливості споруди, посилаючись на паспортні дані об'єкта та архівні документи.

З кінця XVII ст. та протягом XVIII ст. велася забудова Троїцько-Іллінського монастиря. Завершальним акордом цього архітектурного ансамблю стала дзвіниця, що будувалася у міжвоєнний період, а тому не мала оборонного значення. Вона виконувала культову функцію, а по суті, була головними тріумфальними воротами до монастиря.

Монастирська дзвіниця вирізняється складними архітектурними формами та оздобленням. Вона побудована одночасно з цегляною огорожею та кутовими вежами квадратної й восьмигранної форми, з яких збереглися лише дві восьмигранні та

---

1 Филарет (Гумилевский). Обзор епархии Черниговской. Чернигов: Губернская типография. 1861. С. 4.

2 Филарет (Гумилевский). Обзор епархии Черниговской. Чернигов: Губернская типография. 1861. 363 с.

3 Марков М. О достопамятностях Чернигова. Чернигов: Губернская типография. 1882. 47 с.

4 Ефимов А. Черниговский Свято-Троицкий-Ильинский монастырь, ныне Троицкий архиерейский дом. Его прошлое и современное 1069–1911 г. Чернигов, 2009. 66 с.

5 Баран-Бутович С. Чернігів як об'єкт історично-краєзнавчих екскурсій. Чернігів, 1931. 54 с.

6 Логвін Г. Г. По Україні: Стародавні мистецькі пам'ятки. К.: Мистецтво. 1968. 464 с.

частково одна квадратна⁷. Будівля у плані – квадрат 19×19 м з увігнутими гранями⁸ й зі зрізаними кутами, висотою 57, 96 м з хрестом (55,66 м. без хреста)⁹. Усі стіни дзвіниці викладено цеглою розміром 30×15×9 см. на вапняному розчині. Загальний об'єм дзвіниці – 10 230 м³, а загальна площа споруди – 324 м²¹⁰.

Дзвіниця п'ятиярусна і її нижній ярус вирізняється від верхніх; він масивний та декорований, без колон, по кутах є виступи пластичної форми – волюти (завитки, спіралі), за якими сховані контрфорси (вертикальні виступи, які слугують опорою з лицьового боку споруди)¹¹. Посередині об'єкта є високий арковий проїзд, який сьогодні з північного фасаду закритий двостулковими воротами, оббитими залізом, а з північного – облаштовано вхід на дзвіницю.

Розміри верхніх ярусів дзвіниці зменшуються, що візуально збільшує висоту споруди і підкреслює її парадність. Кожен ярус має цоколь, увінчаний карнизами складного профілю, на цокольних площинах є прямокутні плоскі ніші з декоративною ліпниною всередині. На кожному з ярусів, немов продовжуючи вертикальну лінію в'їзної арки, масив дзвіниці прорізають стрункі аркові вирізи з круглими отворами-розетками над ними, біг яких закінчується у верхньому, п'ятому ярусі, де колись знаходився годинник з боєм¹². Кути споруди акцентовано колонами з капітелями класичних ордерів: на другому ярусі по 6 колон доричного ордера, на третьому – по 5 колон іонічного, на четвертому – теж по 5 колон коринфського. Такі пучки колон на ярусах характерні для більшості дзвіниць другої половини XVIII ст., їх можна побачити у Переяславі (Свято-Вознесенського чоловічого монастиря – висота 48 м.), у Полтаві (Хрестовоздвиженський жіночий монастир – висота 47 м.), у Мгарі (Спасо-Преображенський чоловічий монастир – висота 54 м.), у Козельці (собор Різдва Пресвятої Богородиці – висота 50 м.), у Києво-Печерській лаврі (висота 96 м.). Відповідно серед названих дзвіниць Троїцького монастиря друга по висоті після Печерської.

Чотири архітектурні об'єми ярусів звужуються догори, завершуються п'ятим, на якому зведено барабан зі склепінням і невеликою банею, яка, на думку дослідників, набула такого розміру внаслідок невдалих ремонтів¹³. Увінчана дзвіниця банею з хрестом. У масиві мурування влаштовані гвинтові сходи.

Архітектурну композицію споруди доповнює скульптурний декор. Вона прикрашена декоративним ліпленням рослинного характеру, зокрема гірляндами з листям, на другому та третьому ярусах на площинах під колонами – ліпні вази зі стрічками, оздоблення доповнюється чавунними вазами та металевими ґратами. Дзвіниця пофарбована у два кольори: ліпнина, колони, ніші, арочні та віконні отвори виконані у білому кольорі, а поле стін – у жовтому.

Ім'я архітектора, який збудував дзвіницю Троїцько-Іллінського монастиря, залишається таємницею, але, за свідомством протоієрея А. Страдомського, використані креслення одного з проєктів Йогана Шеделя, будівничого дзвіниці Києво-Печерської лаври¹⁴.

Відомо, що перша історична дзвіниця Троїцько-Іллінського монастиря була дерев'яна, на стовпах, покрита дором (гонта)¹⁵. Про дерев'яну дзвіницю згадує у

7 Чернігів: пам'ятки архітектури XI–XIX ст. К.: 1976. С. 26.

8 Віроцький В. Храми Чернігова. К.: Техніка. 1998. С.170.

9 Паспорт об'єкта культурної спадщини «Дзвіниця Троїцько-Іллінського монастиря», Київ, «УкрНДПрокстреставрація», 2007 // Національний архітектурно-історичний заповідник «Чернігів стародавній», відділ охорони, експлуатації та реставрації пам'яток.

10 Проєкт ремонтно-реставраційних робіт з обмірними кресленнями Троїцької дзвіниці в Чернігові. К., 1956. Арк. 10 // Документальний фонд Національного архітектурно-історичного заповідника «Чернігів стародавній». КН-1831/1. ДФ-1099.

11 Історико-культурні заповідники / за ред. В. Вечерського; Відп. за вип. О. Сердюк. Київ : 2011. С. 70

12 Чернігів: пам'ятки архітектури XI–XIX ст. К.: 1976. С. 26.

13 Віроцький В. Храми Чернігова. Техніка., 1998. С. 170.

14 Страдомский А. О Черниговском Троицко-Ильинском монастыре //Прибавление к Черниговским епархиальным известиям.1874. № 21. С. 530–534 (ч. неоф.).

15 Филарет (Гумилевский). Обзор епархии Черниговской. Чернигов: Губерн. тип. 1861. С. 20.

своїх келійних записках колишній економ архієрейського дому архімандрит Іларіон (помер у 1872 р.), опублікованих у «Чернігівських єпархіальних відомостях». Він занотував спогади монахів-старожилів, зокрема ченця Амфілохія із села Гушин, який у монастирі жив ще при архімандриті Іраклії Комаровському (архімандрит з 1737 р.). За цими відомостями, у ті часи дзвіниця була дерев'яна, стояла навпроти соборної церкви, але не прямо, а трохи зміщена на південь. Ієромонах Давид згадував, як у 1769 р. працював у друкарні робочим і на дерев'яній дзвіниці дзвонив у дзвони.

Точної дати початку й спорудження кам'яної дзвіниці Троїцько-Іллінського монастиря встановити не вдалося. А. Страдомський наголосив, що почали її зводити «через 30 років після побудови дзвіниці Києво-Печерської лаври»¹⁶. Можливо, період спорудження й оздоблення коливається між 1770 і 1780-ми роками. Звертаючись до записок архімандрита Іларіона, дізнаємося, що цікаві факти про кам'яну дзвіницю лишили монахи Давид та Амфілохій. Вони зауважили, що водночас почали зводити дзвіницю і друкувати на продаж у друкарні богословську книгу «Апостол», у якій на першій сторінці вказувався 1770 рік. Того ж року скрутно було з хлібом, у селян його майже не було, то за харчі назбиралося багато робочих, які за три роки спорудили дзвіницю.¹⁷ При архімандриті Іоїлі (Іван Биковський) звели споруду в 1773 р. у «черні», яка стояла не потинькована 5 років, а при архімандриті Полікарпі в 1775 р. було завершено оздоблення дзвіниці¹⁸. Тинькували зовнішні стіни дзвіниці, за словами цих монахів, у 1779 р. і в 1780 р. Мабуть, це вже йдеться про ремонт, бо в 1778 р. від блискавки згорів верхній ярус дзвіниці,¹⁹ і при архімандриті Паїсії (Яновському) велись реставраційні роботи аж до 1780 р.²⁰

У 1786 р. Троїцько-Іллінський монастир припиняє свою діяльність, а його територія стає офіційною резиденцією чернігівських архієпископів, яка у 1790 р. отримала назву Троїцький архієрейський будинок. Чотири роки монастирські споруди перебували без необхідного догляду й почали руйнуватися, тому в 90-ті роки XVIII ст. при архієпископі І. Малицькому розпочалися ремонти, на які генерал-аншеф М. Кречетніков виділив 5000 руб.²¹. Реконструкція комплексу почалася з Троїцького собору і дзвіниці. Генерал-губернатор доручив скласти кошторис цих споруд колишньому монастирському архітектору І. Яснигину, який був автором іконостасу Спасо-Преображенського собору. Кошторисів було два: перший за 1789 р., другий – 1792 р., до якого включено влаштування сходів на дзвіницю і майданчиків на всіх поверхах. Кошторис, складений на суму 3787 руб. 18 коп., підписав власноручно І. Яснигін. Сходи на дзвіницю було зроблено з дерева, яке, за розпорядженням М. Кречетнікова, вирубували у «казенній Пакульській Пущі, скільки архітектором буде назначено»²².

У XIX ст. значних руйнувань споруда, мабуть, не зазнавала, бо інформації про реставрації та ремонти за цей період не знайдено. Відомо, що за часів архієпископа М. Десницького у 1809 р. лише пофарбували монастирську стіну і дзвіницю²³, і тоді ж на верхньому ярусі встановили перший у місті дводобовий годинник з боєм із сибірського заліза і сталі²⁴. На жаль, доля годинника не відома. А в 1911 р. довелося

16 Страдомский А. О Черниговском Троицко-Ильинском монастыре //Прибавление к Черниговским епархиальным известиям.1874. № 21. С. 532 (ч. неоф.).

17 Страдомский А. О Черниговском Троицко-Ильинском монастыре //Прибавление к Черниговским епархиальным известиям. 1874. № 21. С. 533 (неофициальная часть).

18 Марков М. О достопамятностях Чернигова. Чернигов, 1882. С. 24.

19 Филарет (Гумилевский). Обзор епархии Черниговской. Черниговская губернская типография 1861. С. 41.

20 Страдомский А. О Черниговском Троицко-Ильинском монастыре / Прибавление к Черниговским епархиальным известиям.1874. № 21. С. 532 (неофициальная часть).

21 Стефановский Т. О Черниговском Троицком монастыре – ныншнем архиерейском доме // Прибавление к Черниговским епархиальным известиям. 1893. № 3. С. 89. (неофициальная часть).

22 Степанова О. З питань ремонту будівель Троїцько-Іллінського монастиря в кінці XVIII ст. // Чернігівський Троїцько-Іллінський монастир: історія та сучасність. Тези наукових читань. Чернігів: Просвіта. 1999. С. 40.

23 Марков М. О достопамятностях Чернигова. Чернигов, 1882. С. 24.

24 Ефимов А. Черниговский Свято-Троицкий-Ильинский монастырь, ныне Троицкий

приводити у належний стан фасади дзвіниці з нагоди приїзду до Чернігова імператора Миколи II²⁵.

У часи радянсько-німецької війни (1941–1945 рр.) дзвіниця не постраждала, але у повоєнний період потребувала ремонту, бо тривалий час не ремонтувалася й відповідно належно не доглядалася. Тому громада Троїцького жіночого монастиря (Троїцький жіночий монастир 1941–1962 рр.) замовила реставрацію дзвіниці Чернігівській міжобласній спеціальній науково-реставраційній виробничій майстерні № 3, яка мала б за три роки – з 1953 р. по 1956 р. виконати роботу. Улітку 1956 р. пам'ятка архітектури стояла в рихтуванні, однак не була відремонтована. Господарче управління московської патріархії, незадоволене станом справ, вимагало пояснення від майстерні стосовно проблем, що виникли під час реставрації дзвіниці. Чернігівська міжобласна спеціальна науково-реставраційна виробнича майстерня № 3 надала письмове пояснення, що стало причиною невиконання умов договору з відновлення пам'ятки архітектури XVIII ст. – дзвіниці Троїцького монастиря, викладені в кількох пунктах: 1) протягом 3-х років, від початку реставраційних робіт, замовник, тобто громада Троїцького жіночого монастиря, абсолютно ніяких фондів на матеріали нам не передавала, своїх матеріалів майстерня не має, оскільки працює на матеріалах замовника. Це обумовлено типовою підрядною угодою, пункт 2: незважаючи на відсутність фондів на матеріали з боку замовника, майстерня, користуючись матеріалами за рахунок інших об'єктів, виконала будівельно-реставраційні роботи на суму 144 тис. руб.; 2) представлена у 1953 р. проектно-кошторисна документація на реставраційні роботи не відповідала дійсним обсягам роботи та була виправлена тільки в 1956 р., тобто після обмірів обсягу робіт кошторисна вартість збільшилась на 140 тис. руб.; 3) у відповідності з пред'явленими громадою Троїцького монастиря технічними умовами, фарбування фасаду пам'ятки архітектури повинно було здійснюватися кольоровими барвниками, які мали бути виготовлені на перхлорвінілових смолах. Таких фарб для фарбування фасадів майстерня не змогла знайти, а централізованих фондів замовник не передав, що і загальмувало реставраційні роботи у сезоні 1956 р.²⁶

Господарче управління Московської патріархії, провівши ревізію виконаних робіт і порівнявши та проаналізувавши два наявні кошториси з даного об'єкта, залишилося незадоволене поясненнями спеціалізованої майстерні, яка за три роки не розпочала основні роботи з реставрації дзвіниці, але зарплатні кошти отримали – 163 656 руб. 19 коп. У патріархії виникли питання до директора Чернігівської міжобласної спеціальної науково-реставраційної виробничої майстерні № 3 А. Крохіна щодо кошторисів, оскільки перший затверджено було в 1952 р. на суму 259 435 руб., а другий у 1956 р. – 377 984 руб. Згідно з документами, останній кошторис збільшився на 118 549 руб., але роботи не велися, і дзвіниця стояла в рихтуванні. В управлінні дійшли висновку, що ускладнення з реставрації споруди виникли через нецільове та недбале використання коштів спеціалізованою майстернею, тому угоду з нею розірвали, а подальший ремонт вирішили виконати господарчими засобами і власними силами²⁷.

Можливо, власними силами монастир і ремонтував споруду, але в тому ж 1956 р. в червні Держбуд УРСР розглянув новий проект реставрації фасадів дзвіниці, поданий архітектором І. Макушенко та головним архітектором М. Говденко. За цим проектом передбачалося відновити цегляну кладку карнизів і профілів, що зруйнувалися внаслідок атмосферних опадів та невдалих попередніх ремонтів; повністю зняти тиньк з фасадів, окрім першого ярусу, де відновленню підлягало 30%: реставрувати капітелі та колони, ліпні орнаменти; відремонтувати покриття бані. В інтер'єрі дзвіниці було запроєктовано відновлення дерев'яних сходинок, які на 1956 р. взагалі були відсутні. Влітку 1956 р. відремонтували баню дзвіниці та четвертий ярус, і роботи припини-

---

архиерейский дом. Его прошлое и современное 1069-1911 г. Чернигов, 2009. С. 50.

25 Літопис Чернігівського Троїцько-Іллінського монастиря 1069–2009 років. Чернігів, 2009. С. 25.

26 Держархів Чернігівської обл. Ф. Р-5166. Оп.1. Спр. 20, Арк. 10-13.

27 Держархів Чернігівської обл. Ф. Р-5166. Оп.1. Спр. 20, Арк. 15.

лися до 1960-х рр. У 1968 р. продовжилася реставрація дзвіниці, було складено два кошториси на суму 82 235 руб, і протягом двох років виконано всі заплановані роботи з реставрації фасадів дзвіниці. Оштукатурену споруду пофарбували у два кольори: бірюзово-зелений та білий. Цікаво, що на акварелі мистецтвознавця Г. Лукомського, розміщеній у виданні «Щорічник архітекторів і художників» за 1912 р., зображено площину стін першого і другого ярусів дзвіниці у зеленому кольорі, а деталі декору у білому²⁸. А от у 1956 р. вона була повністю біла.

Відсутність належного догляду та своєчасних ремонтів пам'ятки архітектури XVIII ст., дзвіниці колишнього Троїцького монастиря, у наступні 10 років після реставрації призвели до її непривабливого вигляду. Тому вже у 1980 р. було складено кошторисну документацію на додаткові ремонтні та на ремонтно-реставраційні роботи щодо фасадів дзвіниці²⁹. У зв'язку з початком реставрації директор заповідника І. Капран звернувся до начальника Українського спеціалізованого науково-реставраційного виробничого управління Б. Іванова з проханням зробити проект обладнання оглядових майданчиків на дзвіниці для ефективного використання цієї пам'ятки в екскурсійних цілях, з облаштуванням ліфта та аварійних сходів для підйому туристів, відновити годинник на верхньому ярусі і облаштувати на першому ярусі приміщення для чергових співробітників³⁰. На жаль, за проектом було облаштовано тільки між'ярусні металеві перекриття, які є сьогодні оглядовими майданчиками, зв'язані між собою металевими сходами з градчатими металевими поруччями. На дзвіниці рекомендувалося перебувати одночасно не більше ніж 60 особам (рекомендація дана у 1982 р.)³¹. Під час реставрації пам'ятки в 1981–1982 рр. у багатьох місцях було поновлено мурування та декоративну ліпнину, поштукатурено фасади та пофарбовано споруду в охристо-жовтий та білий кольори, налагоджено водозлив, проведено ремонт усередині дзвіниці, зроблено електроосвітлення в інтер'єрі та зовнішню підсвітку³².

Таким чином, дзвіниця Троїцько-Іллінського монастиря була збудована в 70-ті роки XVIII ст. у стилі пізнього бароко архітектором, ім'я якого не згадується в жодному документі чи історичній розвідці. Припускаємо, що за основу взято проект дзвіниці Києво-Печерської лаври, адже, на перший погляд, споруди мають багато схожих архітектурних елементів і є прикладом майстерності зодчих XVIII ст. П'ятиярусну споруду заввишки 57,96 м з вишуканим та мальовничим декором неодноразово ремонтували наприкінці XVIII ст. та капітально реставрували у повоєнні часи – у 1956–1960 рр. та в 1981–1982 рр. Сьогодні дзвіниця прикрашає комплекс Болдиної гори та є популярним туристичним об'єктом, адже на неї можна піднятися й помилуватися стародавнім Черніговом.

References

Baran-Butovych, S. (1931) Chernihiv yak ob'iekt istorychno-kraieznavchykh ekskursii. Chernihiv. 54 p.

28 Проект ремонтно-реставраційних робіт з обмірними креслениками Троїцької дзвіниці в Чернігові. К., 1956. Арк. 10.// Документальний фонд Національного архітектурно-історичного заповідника «Чернігів стародавній». КН-1831/1. ДФ 1099.

29 Памятник архитектуры XVII–XVIII в. Троицкий монастырь в г. Чернигове. Колокольня. 1774 г. Киев. 1980. С.4. //Документальний фонд Національного архітектурно-історичного заповідника «Чернігів стародавній». КН-1150/11. ДФ-924.

30 Памятник архитектуры 1774–1775 г. колокольня Троицкого монастыря в г. Чернигове. Предварительные работы. Т 1. К., 1980 // Документальний фонд Національного архітектурно-історичного заповідника «Чернігів стародавній». КН- 1150/9. ДФ-922.

31 Памятник архитектуры XVIII в. колокольня Троицко-Ильинского монастыря в Чернигове. Том I, проект приспособления. К., 1983. 5 с. // Документальний фонд Національного архітектурно-історичного заповідника «Чернігів стародавній». КН-1150/7. ДФ-920.

32 Памятник архитектуры 1774-1775 г. колокольня Троицкого монастыря в г. Чернигове. Предварительные работы. Т 1. К., 1980. // Документальний фонд Національного архітектурно-історичного заповідника «Чернігів стародавній». КН- 1150/9. ДФ-922.

- Virotskyi, V. (1998) Khramy Chernihova. Kyiv. Tekhnika. 207 p.
- Troytskyi arkhypereisky dom. Eho proshloe y sovremennoe 1069–1911 h. Chernyhov. 66 p.
- Istoryko-kulturni zapovidnyky, (2011) / Za red. V. Vecherskoho; Vidp. za vyp.. O. Serdiuk. Kyiv. P. 70
- Litopys Chernihivskoho Troitsko-Illinskoho monastyria 1069–2009 rokiv,(2009) Chernihiv. 38 p.
- Lohvin, H. (1968) Po Ukraini: Starodavni mystetski pamiatky. Kyiv. Mystetstvo. 464 p.
- Markov, M. (1882) O dostopamiatnostiakh Chernyhova. Chernyhov. Hubernskaia typohrafiia. 47 p.
- Stradomskiy, A. (1874) O Chernyovskom Troitsko-Illynskom monastyre. *Prybavlenye k Chernyovskym eparkhialnym izvestiyam*. № 21. PP. 530-534 (neofytsyalnaia chast).
- Stepanova, O. (1999) Z pytan remontu budivel Troitsko-Illinskoho monastyria v kintsi XVIII st. Chernihivskiy Troitsko-Illinskyy monastyr: istoriia ta suchasnist. Tezy naukovykh chytan. Chernihiv «Prosvita». P. 40.
- Stefanovskiy, T. (1893) O Chernyovskom Troytskom monastyre- pynyshnem arkhypereiskom dome. *Prybavlenye k Chernyovskym eparkhialnym izvestiam*. № 3, P. 89. (neofitsialnaia chast).
- Filaret (Humilevskiy), (1861) Obzor eparkhy Chernyovskoi. Chernyhov: Hubernskaia typohrafiia. 363 p.
- Chernihiv: pamiatky arkhitektury XI–XIX st., (1976). 27 p.
- Derzharkhiv Chernihivskoi obl. F. R-5166. Op.1. Spr. 20, Ark. 10-13.
- Pamiatnyk arkhytektury 1774-1775 h. kolokolnia Troytskoho monastyr'ya v h. Chernyhove. Predvartelnye raboty.(1980) T 1. Kyev. Dokumentalnyi fond Natsionalnoho arkhitekturno-istorychnoho zapovidnyka «Chernihiv starodavnii». KN- 1150/9. DF- 922.
- Pamiatnyk arkhytektury XVIII v.kolokolnia Troytsko-Ylinskoho monastyria v Chernyhove. Tom I, proekt prysposoblennia.(1983). Kyev. 5 p. Dokumentalnyi fond Natsionalnoho arkhitekturno-istorychnoho zapovidnyka «Chernihiv starodavnii». KN-1150/7. DF-920.
- Proekt remonto-restavratsiinykh robit z obmirnymy kreslenykamy Troitskoi dzvinytsi v Chernihovi (1956) Kyev.Ark. 10. Dokumentalnyi fond Natsionalnoho arkhitekturno-istorychnoho zapovidnyka «Chernihiv starodavnii». KN-1831/1. DF 1099.
- Pamiatnyk arkhytektury XVII–XVIII v.Troytskyi monastyr v h. Chernyhove. Kolokolnia. 1774 h. (1980). Kiev. P.4. Dokumentalnyi fond Natsionalnoho arkhitekturno-istorychnoho zapovidnyka «Chernihiv starodavnii». KN-1150/11. DF-924.
- Pasport obiekta kulturnoi spadshchyny «Dzvinytsi Troitsko-Illinskoho monastyria» (2007) / Kyiv, «UkrNDIproektrestavratsiia». Natsionalnyi arkhitekturno-istorychnyy zapovidnyk «Chernihiv starodavnii», viddil okhorony, ekspluatatsii ta restavratsii pamiatok.

Тетяна Анатоліївна Миколайко – молодший науковий співробітник науково-просвітницького відділу Національного архітектурно-історичного заповідника «Чернігів стародавній» (Чернігів, вул. Преображенська,1), mikolaykot@ukr.net.

Tetiana Anatoliivna Mykolaiko – junior researcher of the department of Ancient Chernihiv National Architectural and Historical reserve (Chernihiv, Preobrazhenska st., 1), mikolaykot@ukr.net.

THE HISTORY, FEATURES OF ARCHITECTURE AND RESTORATION OF THE BELL TOWER OF THE TRINITY-ILLINSKYI MONASTERY

In this article talks about the history of the construction of the bell tower of the Trinity-Illinskyi monastery in Chernihiv and its architectural peculiarities are described. The bell tower was built in the 70's of the XVIIIth century in the baroque style by archimandrite Ioil (Bykovsky). The surname of the architect – the builder is unknown, according to some

evidences, the design drawings of Johan Schöder, the author of the bell tower of the Kyiv-Pechersk Lavra were used. Located in the ensemble of the monastery, the bell tower became the main landmark for a traveler from Kiev, Nizhyn etc.

The brick construction, five tiered, in the plan is square and has a height of 57.96 m. Facades on each tier of four corners are decorated with columns, in the first tier of 6 columns at each corner, on the third and fourth to 5. The fifth tier ends with a dome crowned with a cross. The construction is decorated with moldings and its refinement is complemented by metal lattices and vases on tiers. The bell tower is painted in two colors: moldings in white, and planes in yellow.

The construction of the bell tower was repeatedly restored. And the first repair was carried out immediately after building, because in 1778 its top was burned out by lightning. The bell tower was renovated in the 90's of the XVIIIth century for money allocated by general M. Krechetnikov.

At the beginning of the XIXth century on the bell tower was arranged the first in the city street clock with a fight from siberian iron. Unfortunately, until nowadays it hasn't survived.

In the postwar period, the bell tower was restored twice: for the first time – 1956–1960's, and for the second time – 1981–1982's. Then the masonry and moldings destroyed in many places, cast-iron decorative vases, plastering and painting were restored.

Key words: The Trinity-Illinskyi monastery, bell tower, architecture, restoration, Chernihiv interregional special scientific restoration production workshop No. 3.

Дата подання: 14 липня 2019 р.

DOI: 10.5281/zenodo.3546278